de ovend

6e jaorgang no. 2

de Ovend

zesde jaorgaank no. 2 april 1978

"De Ovend" is dé Stellingwarver culturele uutgifte, mit de naodrok op Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde en historie. "De Ovend" wodt uutgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en verschient ien keer in de twie maonden.

Adm. Johan Veenstra, Binderweg 3, Ni'jhooltpae, till. (05610) 8252
Red. Henk Bloemhoff, Boverweg 15A, Ni'jberkoop, till. (05163) 371, of: (050) 120154
Typewark: Egbert de Boer, Donkerbroek.

Belangrieke zaeken

De veurige Ovend konnen we beginnen mit te vertellen dat we een ni'je administratieve kracht hadden op 't kantoor: Theo Oosterhof uut Berkoop. Theo het liekewel al weer vaast wark kregen bi'j een baank in 't Vene. Op dezelde dag dat et bestuur officieel ofscheid nam van Henderk de Vries en Theo Oosterhof benuumde et Rob Sloot uut Oosterwoolde. De "interimmaatregel jeugdige werklozen" het vanzels bi'j alle goeie kaanten ok inkelde naodielen: 't verloop kan groot wezen, as meensken succes hebben bi'j solsiteren. En dat laeste is vanzels daor 't om gaot! Oonze ni'je heufdmitwarker Pieter Jonker begint op 1 juni a.s. Over en/of van him heuren jim netuurlik meer bi'jkotten.

En dan et bestuurlike. Et bestuur vragt de leden akkoord te gaon - in verbaand mit alle drokte - mit et holen van de jaorverg. 1977 en 1978 in ien keer nao de zommervekaansie. De jaorverslaegen van 1976 en 1977 en de gang van zaeken in die tiedrekten kommen dan in ien keer an de odder.

En dan de Twenten. Die kommen bi'j oons neffens dat we veurig jaor ofpraot hadden, en wel op 2 sept. a.s. Et bestuur stelt een veurbereidingskemmissie in. Jim heuren d'r meer van. De Twenten nemen in alle geval klootschieters en een Twents volksdaansgroepien mit. Bin de kenonnen bi'j de Bekhofschaans al optuugd mit dennegruun en slingers?

Henk Bloemhoff.

Examen Stellingwarfs I

Op zaoterdag 8 april het et examen west van de cursus Stellingwarfs I. Dat gebeurde in de schoele van Berkoop waor as de cursus ok hullen wodde. Morgens wodde et schriftelike pat van et examen hullen, dat beston uut een diktee en zels kreatief schrieven. Uut een tiental titels konnen de kandidaoten een onderwarp kiezen om d'r een verhael of een gedicht van minstens zestien riegels over te schrieven. Middags was et mondelinge pat van et examen, dat veur ieder vuventwintig menuten duurde. Spietig was et dat van de acht meensken die de veurige haast mit de cursus uut aende zet binnen, d'r deur omstaandigheden mar viere examen daon hebben. Examen en lesstof stonnen, krek as de veurige jaoren, weer onder toezicht van et Nedersaksisch Instituut van de Grunninger Rieksuniversiteit. As committeerde was Perf. dr.H. Entjes anwezig. De slaegden bin: Vrouw M. Jonker-Veenstra, Oosterwoolde; Vrouw J. Menger-Oosterkamp, Buil; de heer E. Schotanus, Wolvege en de heer L. van der Weij, Der Izzerd.

Johan Veenstra.

Een stokkien S T E L L I N G W A R F .....

Ni'jhooltpae, vanuut de Weembos. veur oons tekend deur Harm Houtman.

Uut et Reumeltien

Onbekend maekt bemind.

+

Et verleden ligt in et heden,
de toekomst in et now.

+

Oonze katte is hoonsbertaol.

+

In een flat is et leven soms zonder uutzicht.

+

Protestaanten bin demonstraanten.

+

Uut et oge, mar niet uut et hatte.

+

Et geloof is ongelooflik.

+

Schrieven is vaeke een aander woord veur typen.

+

Een aander het geliek as et ok mien geliek is.

+

Vandaege is niks, mar morgen en overmorgen.

Oene Bult

veurbi'j

zi'j
kwam mi'j
een aorig stok
te moete
en gong
zodoende
de ere kaante op,
links an mi'j
veurbi'j.

Oene Bult

hemd en rok

de oorlog

in Ierlaand

is verschriklik,
mar de griep
die mi'j plaogt
is ofgrieslik.

Oene Bult

Vroeger konnen ze d'r ok wel wat van

D'r wodt wel es zegd, dat de meensken tegenwoordig zo liep binnen, mar vroeger wussen ze ok wel hoe ze d'r mit an mossen. Bi'j mien vader zien oolde luden weren ze naost boer ok veenbaos en in verbaand daor mit hadden ze ok een krudenierswinkel, waor dan veur de turfmaekers een verplichte nering an verbunnen was. Een turfhaandeltien was d'r veur et "laene volk" zo as de meensken van de Zulverlaene vaeke al nuumd wodden en waor ok de boerderi'je ston op de z.n. "hoogkaampe" waor ze dan veur een dubbeltien turf haelden. Vader het me al es verteld, dat as 't bi'j de winter goed koold was, dat mien grootvader, die dan de hiele dag bi'j de kachel zat, ongeveer 100 baggelaarties verstookte. Dan ston de kacheldeure ok zo wat krek zo veule eupen as dichte. De vrouwluden van tegenwoordig zollen dat gestoef niet meer hebben willen!

Mar now terzaeke, ik zol uut de doeken doen waoromme as ze vroeger ok niet veur ien gat te vangen weren. Alle jaoren hadden ze o.a. een ziekenhuus in Liwwadden as klaant veur de winterbraand. Mit een schip wodde die turf daor henne brocht en now had et bepaold niet zoe'n beste zoemer west om de turf dreuge te kriegen, want doe ze nao een peer daegen mit et schip veur de wal laggen en de laeding moonsterd wodde, kregen ze te heuren dat de turf ofkeurd wodde. Niet dreuge! Now dat was een vieze strop, wanneer weren ze weer thuus en 't schip weer leeg en wie wol die te natte turf wel hebben, mar ze begonnen toch an de reize weeromme, doe de grootste schrik wat bekommen was. Buten de stad anlaand wodde d'r nog es even goed kriegsraod hullen en et leek d'r op dat et weer wat opzetten zol. Nao lang beraod wodde d'r besleuten om de loeken eupen te gooien, wat in de bovenste turf ommedollen en d'r veerder mar een betien vekaansie bi'j te nemen, want as ze d'r de aandere daegs weer mit henne gaon weren hadden ze heur aorig in de kaorte kieken laoten,

want ze konnen netuurlik in zoe'n kotte tied niet henne en weeromme. En de turf mos ok even tied hebben te dreugen, mar mit een dag of vufe zollen ze 't d'r mar es weer op waogen. D'r wodde van boven of weer een moonster neumen en doe kregen ze te heuren: "Zie je nu wel, jullie hebben wel droge turf, dit is goed in orde, uitladen maar." Waor 'k mar mit zeggen wil dat de meensken destieds ok niet zo aachterlik weren.

(Wolvege) J. Bakker

Daegelikse dinkies

Grote Garriet luste graeg draank, men kon eigenlik beter zeggen van dat hi'j van draank bi'jmekaander hong. As hi'j 's aovens in de rietpolle klaor was, dan stapte hi'j op zien brommertien, en gong alle cefé's in de omtrek bi'j langes. In 't laeste kwam hi'j dan an bi'j et cefé, niet zo veer van zien huus of. Henderkien, de cefé̂hoolster, zag drekt wel, dat Garriet weer de hoogte hadde. Garriet plofte op een stoel daele, en zee: "Henderkien, schink me een jonkien in." "Ik hebbe wel een vissien veur jow, zol dat niet beter wezen, Garriet?" "Daor zeg ie zo wat Henderkien, een vissien zo'k ok wel lussen, mien jonk." Henderkien naor de kelder om een vissien op te haelen, en lee 'm op een bottien veur Garriet daele. Garriet mit zien dronkene kont, begon me daor in de vis omme te knauwen en te vreten, van je welste. Mar zo in ienen schokte zien heufd in de hoogte, zien toch al rooie kop wodde nog rooier, en doe greep hi'j mit beide hanen naor de keel. Daor had hi'j waorschienlik een stok graot dwas in zitten. Doe Garriet begon te koren en te kokhalzen, begon Henderkien te schreeuwen van: "D'r uut, d'r uut!" want ze dochte: hi'j spi'jt mi'j alles onder. Ze het 'm d'r uut kregen, aachter et cefé, en daor gong Grote Garriet alderheiselikst te keer. De iene explosie volgde op de aandere. As et

stil weer west hadde, hadden ze 'm in Wolvege wel heuren kund. De maege kon niet deur 't keelgat henne, mar aanders was hi'j d'r vast uut vleugen. Zo staorigies an wodde et geweld wat minder, en doe et hielemaole stille wodden was aachter et cefé, lag daor een flinke poele, een halve liter jenever, daor wat brood en wat vis deur henne, en de graot, die vaaste in zien keel zeten hadde, zal ok wel in de substaansie zeten hebben, hi'j was d'r te meensen uut. Grote Garriet was hielemaole leeg, hi'j hadde wel weer van veuren of an beginnen kund, mar hi'j hadde d'r gien nocht meer an, want zien lichem dee 'm wel zo lebendige zeer van die ontlaedingen die hi'j had hadde, dat hi'j is mar gauw naor huus gaon. Zo kwam hi'j ok es een keer bi'j de vrouw thuus, zonder dat hi'j draank in et lief hadde.....

Klaas van der Weg

Uut et reumeltien

Eigen schuld vaalt ok te beklaegen.

+

Links daenken en rechts leven.

+

Geloof en ongeloof is de ienigste tegenstelling tussen meensken.

+

Ien ei is ok een ei.

+

Eva was de eerste, niet de beste feministe.

+

Van Venus of bekeken bin alle meensken even groot.

+

Geleuvigen schipperen naost God.

+

As alle karken op ien hoop gooid wodden, zollen meer meensken geleuven.

+

Een haeze is bliede as hi'j niks mit Paosken te maeken het.

+

De jacht op geld kent gien slutingstied.

Oene Bult

Van veuren of an!

Schoonmaektied - grote tied
hoe kommen ze d'r bi'j!
't Plan is niet van mi'j.
Bende hier en rotzooi daor
wanneer koj' toch een keer klaor.
't Is lekker weer, de zunne lacht,
mar nee heur, 't beddegoed dat waacht!
Bi'jen goonzen deur de locht
en mar kloppen, 'k heb mien nocht
Sjouwen, draeven, 'k bin bek of
hoe komt hier toch al dat stof!
'k Zol graeg in de zunne lopen
en mien huushoold-harnas gao 'k verkopen
misschien krieg 'k een beste pries
een aander daenkt, die is niet wies!
Een huusvrouw die lopt netties in de pas
sopt en buunt en dot op tied de was.
Schoonmaektied ..... 'k heb de pest d'r an
en morgen ..... kuj' weer van veuren of an!

Jelly Menger-Oosterkamp

Om 't hof

Lopend om et hof,
daenkend an 't verleden
en an heur die streden,
weeromme keert tot stof.

Dwaelend op et pad,
kiekend op de stienen
en onder jow bienen
versturven vergeeld blad.

Twiefelend gaot et leven,
dreigend de hieltied deur
en jow daenken weer an heur,
hej' ze alles geven?

Huterig bi'j de sloot,
lat de wilg zien takken hangen,
kan zo et gefluuster opvangen,
hi'j, bewaeker van de dood.

Sturven en vergeten,
nao de dood pas eerd,
wat was goed en wat verkeerd,
wie zal et antwoord geven?

Et hekke is weer dichte gaon,
mar jow gedaachten blieven daor,
't is now al et tiende jaor,
de tied het stille staon.

Harm Houtman.

Sprekende geschiedenis

I. Geschiedenis an now toe

In et veurige nommer van De Ovend ston een stokkien van mi'j over et boek van pastoor De Vries. Ik hadde nogal wat an te marken op de meniere waorop in et algemien an now toe streekgeschiedenissen schreven wodden, en dus ok op de wieze waorop pastoor De Vries warkt het. Waor gong et ok al weer omme? De geschiedenis van de eigen streek wodde te vule ophongen an de nationale jaortalle-geschiedenis zoas we die allegeer kennen uut de Legere Schoeleboekies. Dat is een geschiedenis van grote mannen en van oorlog en grote poletiek, een geschiedenis daor weinig ommedaenken in geven wodt an tiedrekten waorin et d'r minder om weg gong, en tiedrekten die minder tot de verbelinge spreken, zoas de ni'je tied. In et boekien van Gerke P. Mulder over Appelsche kwam ik et volgende tegen (blz. 132):

> "Zoals dat met de meeste Stellingwerfse dorpjes het geval was, kwam Appelscha door zijn sterk geïsoleerde ligging in de wereldgeschiedenis in het stuk niet voor. Er werden geen grote mannen geboren en het dorp lag niet aan een strategische route, zodat er ook geen veldslagen werden geleverd....."

Gelokkig mar dat Appelsche niet in de wereldgeschiedenis veurkomt .... Gerke P. Mulder zol dan misschien ok een hiel ere geschiedenis van Appelsche schreven hebben, iene daor we beslist minder an had hebben zollen.

II. Gewone meensken

Daor he'k now genoeg over tweernd. Ik hebbe beloofd wat meer te vertellen over hoe neffens mi'j streekhistorie dan wél wezen moeten zol, en daor za'k me now veerder mit doende holen. Een protte meensken kriegen een hekel an geschiedenis op de legere schoele. Ze moe'n jaortallen leren van gebeurtenissen die heur

weinig zeggen. Ze moe'n wat weten van grote feguren. Mi'j donkt dat geschiedenis boeiender maekt wodden kan deur meer ommedaenken te geven an zaeken die minder veer van de meensken of staon. De geschiedenis in 't algemien, en ok de streekgeschiedenis, moet dichter bi'j de gewone man brocht wodden. En dat kan. In Engelaand bi'jglieks bin groepen gewone meensken doende mit onderzuuk naor de geschiedenis van ..... gewone meensken. Ze zitten vaeks mit mekeer in een soort historische verieninge, "History Workshops", en ze kriegen meerstal hulpe van beroeps-geschiedkundigen. As een onderzuuk oflopen is, wo'n d'r uutstallings maekt en boekies uutgeven. Dat zodoende bin d'r boeren die ere boeren uut et verleden an 't bestuderen binnen! Hoe leefden die? Hoe zag et bedrief d'r uut? Hadden ze volk an 't wark? Wat veur ark bruukten ze? Zo bin d'r ok huusvrouwen die an 't zuken gaon naor gegevens over et leven van de vrouwluden in vroeger tieden. Warkten ze? Waore dan? Wodden ze d'r veur betaeld? Zo nemt een arbeider zien maot uut et verleden onder de loep. Wodden ze "uutbuit"? Hoe dan? Perbeerden ze dat te veraanderen? Hoe gongen ze d'r tegen in? Of: hoe was et mit de warklooshied?

Tja, dat gebeurt in Engelaand. Groepen gewone meensken warken an heur eigen geschiedenis, in heur eigen omkrieten. Jammer dat zoks in Nederlaand nog mar zo weinig gebeurt. Wie wet kan dit stokkien veur een bescheiden begin zorgen veur wat Stellingwarf anbelangt. 1) Veur meensken die an de slag willen kan ik alvast mit een onderwarp op de bodden kommen: de grote warklooshied in Oost-Stellingwarf en Noordwoolde is d'r niet zo mar. Die het zien oorsprong een hiel aende in 't verleden. Vroeger laggen d'r ja uutgestrekte venen. Die venen wodden ofgreuven, en doe de vervening ophul, kwam de warklooshied. Die warklooshied bestaot nog de hieltied. In een volgend stokkien za'k wat meer vertellen over et veenbedrief en de veenarbeiders. Dat onderwarp gaot mi'j zels ok nao an 't hatte, zie! Ik hope dat d'r meensken binnen die deur dat stokkien d'r mit an de gang gaon.

III. "Oral History" - "Sprekende geschiedenis"

Mar daor is 't nog niet klaor mit. De geschiedschrieving baseert him dislange aenlik allienig mar op "schriftelike bronnen". "Belangrieke meensken" laoten een protte van dat materiaol nao. Vandaor dat de geschiedschrieving zoas we die an now toe kennen, vaeke allienig gaot over belangrieke meensken. De geschiedenis van "gewone" meensken, die weinig schreven, en daor weinig over schreven wodde, krigt zien gerak niet. We weten, om mar wat te numen, haost niks over hoe boeren in et Oosterwoolde van de achttiende ieuw dochten. Starker, we kún d'r ok niks over an de weet kommen. As we bi'jglieks wat te weten kommen willen over hoe warklozen in Oost-Stellingwarf in de crisis leefden en dochten dan kun we meensken die in die tied warkloos weren, interviewen. Een protte van die warklozen leven ja nog en we kun ze vraogen te vertellen over wat ze mitmaekt hebben in de crisisjaoren.

In Engelaand warken ze al hiel lange mit vraoggesprekken om meer an de weet te kommen over toestanen uut et verleden. Daor hiet disse methode van onderzuuk "Oral History". Ik vertael dat hier mar even mit "Sprekende geschiedenis", een wat dubbelzinnige naeme veur waor 't om dri'jt. Die "sprekende geschiedenis" zitten nog wel wat haoken en ogen an. Ie kun niet zo mar wat an 't ondervraogen gaon. Ie moe'n weten welke meensken aj' ondervraogen gaon en waoromme. Ie moe'n weten hoe betrouwber de antwoorden binnen. Ie moe'n weten hoe aj' meer van de meensken an de weet kommen kunnen, alderdeegst in et geval dat blieken dot dat et geheugen van iene zo lek as een zi'je is! Om kot te gaon: aj' een betien verstanig doende wezen willen mit "sprekende geschiedenis" dan zuj' wat weten moeten van bepaolde "interview-technieken", dus de menieren van vraoge-stellen. Butendat, ie zullen de betrouwberhied van wat de meensken je vertellen, naogaon kunnen moeten. Ok over disse kwestie hope ik een volgende keer wat meer te vertellen.

Grunningen, Harry Perton
Van Sijsenstraat 8.

1) Et is niet zo, dat d'r al niet es in disse richting warkt is in de Stellingwarven. We daenken hier bi'j-glieks an de wieze waorop de Heer Geert Lantinga uut Wolvege doende was en is mit zien dörpshistorie van Hooltpae, en an de interviews die de Fryske Akademy mit pattie bejaorden maekt het in de Stellingwarven.

Red.

Markus 16 : 1 — 8

Doe de sabbet (d.i. de joodse zundag) veurbi'j was, kochten Meri'je van Magdele en Meri'je, de moeke van Jekobus, en Salóme beneudigdheden om Him in de zalve zetten te gaon.
En hiel vrog op de eerste dag van de weke gongen zi'j naor et graf, doe de zunne opkwam. En zi'j zeden tegen mekeer: Wie zal veur oons de stien veur de ingaank van et graf weghaelen?
En doe zi'j opkeken, zaggen zi'j dat de stien al an de kaante trokken was; want hi'j was hiel groot. En doe zi'j in et graf gaon weren, zaggen zi'j een jongkerel zitten an de rechterkaante, in een wit klied, en zi'j wodden d'r kel van.
Die jongkerel zee tegen de vrouwluden: Wees niet kel, Jiezus zuken jim, de Nazerener, de krusigde, Hi'j is opwekt, Hi'j is hier niet; zie et plak mar waor as zi'j Him daele legd hadden. Mar gao henne en zeg tegen zien decipels en Petrus, dat Hi'j jim veurgaot naor Galileje; daor zullen jim Him zien, krek zo as Hi'j jim zegd het.
En zi'j gongen naor buten en nammen de vlocht van et graf, want klettering en verschrikking hadden heur bevongen. En zi'j zeden gieniene wat, want zi'j weren bange.

(vertaeling: Oene Bult)

aachter_omme

mien klokke
slat twelven
op iene;
mien kelinder
wist jannewaori
in juni;
de radiogids
is van
veurige weke;
ik leze
de kraante
van gister;
ik komme
aachter-
omme.

Oene Bult

uutstel

zundags
geleuf ik
in de opstaanding,
mar et hoeft
gelokkig pas op
maendagmorgen.

Oene Bult

maeken

Wi'j hebben
mit zin en wille
oons eerste kientien
maekt,
dat zonder te vraogen
naor oons (on-)vermogen
en wat as et d'r zels van vint,
al goelend
oons tot moeke
en tot vader
maekt het.

Oene Bult

lewaaischeppers

honnen blaffen
in de tuun,
auto's gieren
op de straote,
rommel dondert
deur de locht,
vliegmesienes breken
deur et geluud;
netuur
en kultuur
bin iene
in et scheppen
van lewaai.

Oene Bult

F.S.

Et is dit jaor tien jaor leden dat Fedde Schurer sturven is (19 meert 1968). In de Stellingwarven was hi'j veural bekend as heufdredekteur van de Friese Koerier. Dat was ok de kraante waor as Jouk zien stokkies in et Stellingwarfs in stonnen en misschien het d'r ok wel es wat van Bergveld in staon [1]). In elk geval het F.S., zels een Fries, an oonze streektael ruumte in zien kraante geven. Hoe as hi'j veerder tegenover et Stellingwarfs ston is mi'j niet bekend, ik hebbe d'r ok niks over lezen kund in Brood op het water en in Dè bisleine spegel. In De Ovend (4,3,27) spi'jt Henk nogal wat reer goed daorover, mar ik kan niet bekieken hoe slim as "de ziekte van Omke Fedde" was; in et generaol kwam hi'j toch wel veur de minderheden en onderliggers op [2]).

Hoe dan ok, ik wil bi'j disse gelegenhied wel bekennen, dat et mien schuld is, dat F.S. doedertieden zien levensverhael niet ofmaeken kund het. Et zat zo: Fedde was drok mit zien "memoires" doende. Dat was in de tied dat hi'j zien eerste vassen schreef veur et karkeblad Hervormd Heerenveen, waor as ik doe aendredekteur van was. Et sprekt vanzels: poerbeste lieten: Skepping, Paradys, Twa bruorren, en zo veerder, die laeter bundeld binnen in De gitaer by it boek. Doe ik de hieltied om meer vreug, kreeg ik op et laest zovule toestuurd as wi'j niet ofdrokken konnen. "Dou moast my net sa oantrûne," zee Fedde, "ik haw dêr sa'n nocht oan krigen, dat ik gean de hiele bibel troch EN LIT MYN MEMOIRES DER FOAR LIZZE." Doe de eerste bundel uutkwam, ston d'r in et eksemplaor veur mi'j: "Oan myn freon en útdager". Et spiet mi'j dat hi'j zien "autobiografie" niet ofmaeken kund het, mar ik hebbe d'r gien hatzeer van, now de Friezen een peer bladzieden uut zien levensverhael minder kregen hebben, mar 118 zongen verhaelen uut de Biebel méér.

Oene Bult.

[1]) Zie BERGVELD, H.J., Klaeterjaegers, Oosterwoolde, 1976, blz. 71, voetnote. Veur zoveer a'k in de gauwighied even naogaon kund heb, hebben d'r in alle geval vier verhaelen in de rebriek Onder eigen volk staon. (H. Bl.)
[2]) Zie o.e. BERGVELD, H.J., Fries op de scholen. In: NOS, 20-6-1952, F.S., De positie der Stellingwerven. In: Friese Koerier, 5-7-1952, BERGVELD, H.J., De positie der Stellingwerven. In: NOS, 11-2-1952. Haost dezelde holing as Bergveld wat verplicht Fries angaot in Stellingwerf, 20-6-1952 (anoniem), en et vervolgstok dat laeter nog kwam. (H. Bl.)

Veerder mit et Stellingwarfs

Ja, Lammegien het et rappot wel lezen (De Ovend 5, 2,27), mar vint et hier en daor wat muuilik en hoogdraevend, hiel knap om zo te zeggen.

Lammegien zol now zo graeg veurbeelden hebben van adverteensies, trouw- en rouwkaorten in et Stellingwarfs, brulloftslieties en zo veerder, in et Stellingwarfs veur gewone meensken, veur elke dag, van poesievassies, daankbetugings tot raodsverslag en bekendmaeking van de bazaar van de vrouwludenverieninge, aj'm begriepen wat as ik bedoele. Wanneer zol et woordeboek klaor wezen? [1]) Dan kwam ik ok al een hiel aende en zol ik ok weten of et now jaorgang is zo as op et omslag van De Ovend staot of jaorgaank zoas d'r op de eerste bladziede staot. Now ja, in dit geval kom ik d'r wel uut (et laeste is goed vanzęls), mar soms zol ik wel een goeje hulp bruken kunnen.

Oene.

[1]) Ja, dat kan nog wel even een dag of wat duren, heur. Mien buurvrouw wet d'r van mit te praoten: die zit in zoe'n woordeboekgroep. 't Is dreeg wark, zegt ze, mar wel gezellig: d'r bin een hoop woorden, die ok nog vaeke verschillend bruukt wodden kunnen, en dat moet angeven wodden. Vaeke ok wo'n de woorden

verschillend uutspreuken, en d'r bin ok nogal wel es uutdrokkings mit, die moe'n ok opschreven wodden. Alle materiaol moet, nao et bi'j mekeer geren, odderd en opni'j uutschreven wodden, en woorden (en de zinnen daor ze in heuren) uut bepaolde boeken en geschriften moe'n d'r onderdehaand ok in verwarkt wodden! Nee, dat duurt nog wel even! Mar ie kun de schriefkeunst ja ok ofkieken van schrievers as Bergveld en Veenstra! Dan koj' ok een hiel aende. En zie, alderhaande zaeken die Lammegien nuumt, kommen ok in de cursus Stellingwarfs I op 'e bodden! Niks veur jow, zoe'n cursus, Lammegien? Of zuwwe tegere? En geef ie 't ok even deur an Oene, Lammegien?

Klaosien.

wis

"Et wisse veur et onwisse," zee de boer, en doe bun hi'j de dooie hond de bek dichte.

(Woordeboekgroep Donkerbroek)

Krummelties

. De meule in de veurige Ovend was niet die van Noordwoolde, mar die van Wolvege!

. Algemiene ledenbi'jienkomst op zaoterdagmiddag 28 oktober 1978. Meer ni'js d'r over volgt.

Meitied

As de winterlochten
veur de zunne vlochten
en et overal broest van ni'j leven,
as de protters togen
en in grote bogen
de vlinders de lanen over zweven,
as an alle bomen
ni'je blatties dromen
en de vleermoes begint te ontwaeken,
as in riet en benten
een spannegien enten
zo staorigan an 't nusselen raeken,
as an zwaore toeken
de sepiepen roeken
en de locht goonst van wapsen en iemen,
as de liesters zingen
en de laomer springen
en de hond in et schaad ligt te hiemen,
as de boeren zi'jen
en et grös weer mi'jen
de doeve in de boom zit te koeren,
as de vrouwlu soppen
en de matten kloppen
krek as altied weer over de toeren,

dan is 't meitied...

Johan Veenstra

Een stokkien S T E L L I N G W A R F ..... drieling bi'j de fem. Schelhaas, Steggerde.

Foto: M. van Nieuwenhoven.

Kryptogram

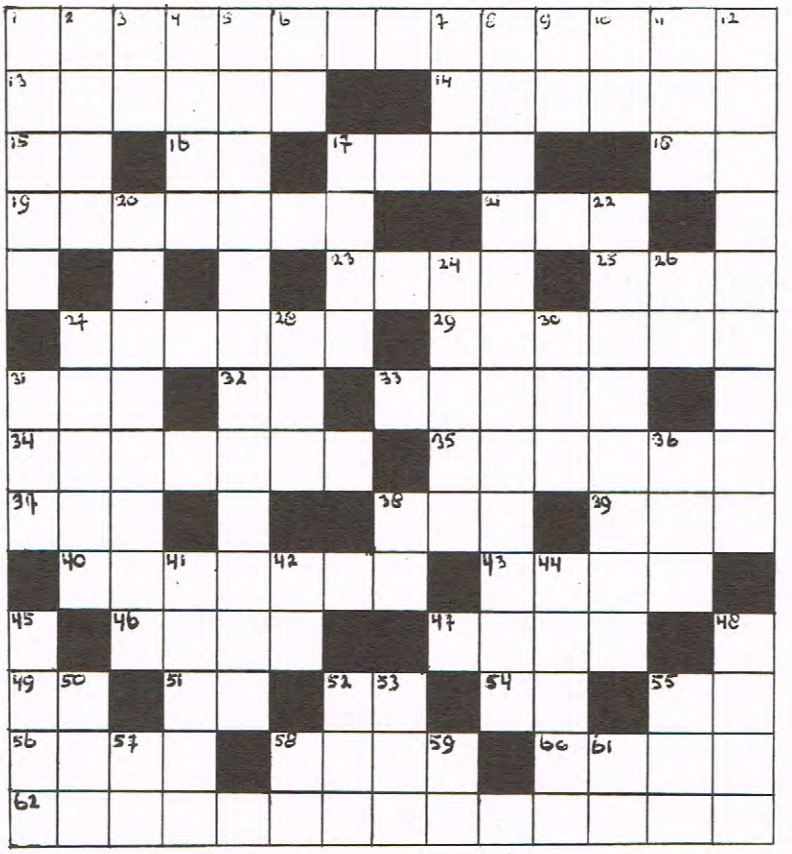

Van links naor rechts

1. Ming keer en lat en mit schieters d'r aachte kriej' bomen.
13. Mit de w veur de trein is 't koold.
14. Veur disse oplossing hej' "vertel" neudig.
15. klinker.
16. gien vloed.
17. In 't raem ziej' de revier.

18. Keer al omme.
19. O. brak de boel of.
21. Veur sommigen wodt et hatte lichter aj' et niet hoeven te dregen.
23. m'lord moet uut Emmeloord weg.
25. Ie kommen ze soms wat vremd over 't mad.
27. Stellingwarfs tuten is mooier.
29. Melis M. is aorig toek.
31. Toe now je, Nes ligt niet in de polder.
32. In een park hej' gien ar neudig.
33. Zo hiet die schriever Hooltman toch niet, of zol hi'j 't soms hebben?
34. Mit regeren hool ie gien rekening mit eren.
35. Die kop van Eke is ok nog gien stuver weerd.
37. Boemeltrein naor 't butenlaand.
38. Kom mi'j niet te aachter.
39. Aj' die R.K. vrouw ommedri'jen, blift ze geliek.
40. prenten.
43. Een eide was zoe'n gek plan nog niet.
46. De dam hoolt 't waeter tegen.
47. 'n Goeie tree in je leven roemt hi'j nooit.
49. Ra, ra wat is dat veur 'n sjees.
51. Die toon kan zoe'n hat niet zingen.
52. De meester wol graeg dat hi'j zoe'n titel hadde.
54. niet oold.
55. muui zonder siepel.
56. Aj' van de zwaarm wat ofhaelen bi'j' niet riek.
58. Die naod he'k al es ni'jd.
60. Laeter kriegen we al of niet 'n gaast.
62. Bi is baorlik zoe'n ster nog niet.

Van boven naor beneden

1. lelk.
2. Eifel zonder e is best aorig.
3. niet uut.
4. Hi'j et d'r lekker.
5. Stop zoe'n vrucht bi'j de tebak en dan mar kauwen!

6. Ned. veur d'r.
7. gegroet.
8. Kleine brune ballegies uut de grond klauwen.
9. Zegt 'n hond.
10. Een elf is zo laank niet.
11. Aj' wat uut de regel haelen, kriej' gedonder.
12. Nee, stoek mar niet zo, d'r zit gien dam in de Amster.
17. Ho, haoken doen ze daor niet in Duutslaand.
20. Guus gooit zien centen op de bult.
22. Dat kan ok mar net, mit die regering.
24. Die ka brengt zien aos naor Japan.
26. decimeter (ofk.).
27. Die uut De Kniepe zat in de rats.
28. Gooi K. in 't waeter in Frieslaand.
30. boom.
31. hi'j stekt.
36. Oke, dat beest geft melk.
38. Ok al dri'j ie de letters omme, hi'j blift zonder naeme.
41. Het 'n revier, het 'n meenske, het 'n stoel.
42. Tietie gaot nooit naor Assen.
44. Dat blad gaot vremd in die twie dörpen omme.
45. Die auto hebben ze niet op Saba mar in Zweden.
48. In Urk zag M. niet alles meer.
50. Per rails kwam L.S. in 't gebouw in Amsterdam.
52. Marjan moet Jan kwiet.
53. De zeehond het 'n jongesnaeme.
55. bluuimaond.
57. 't Regent niet altied in Gent.
58. lidwoord.
59. ..., zee de jood en doe scheet hi'j een bigge.
61. Op 't lange laeste stakken we 't locht mar op.

Sietske en Philo

(We maeken d'r weer een kleine wedstried van: jim kun de oplossings - die kuj'm op een appat pepier zetten, jim hoeven niet in De Ovend te knippen - sturen naor: Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Postbusse 138, 8430 AC, Oosterwoolde, gemiente Oost-Stellingwarf. Oplossings moe'n véúr 10 juli binnen wezen. Onder de meensken die et goed hebben, verlotten we weer een aorig boekebonnegien. Red.)

Cursus Stellingwarfs II ofsleuten

Op zaoterdagmiddag 29 april wodde de eerste cursus Stellingwarfs II ofsleuten mit de uutrekking van diplome's en cieferliesten an de zes cursisten die veur et examen Stellingwarfs II slaegd weren. Iene kandidaot haelde et diplome niet; die hadde in de loop van de cursus nogal een poze ziek west.
Dit eerste jaor Stellingwarfs II wodde een betien as experiment beschouwd. Et leek de cursusleiding van de Schrieversronte toe dat et niveau in de toekomst misschien nog wel wat omhogens kon. Perf. dr. H. Entjes, committeerde - de cursussen Stellingwarfs staon ja onder auspiciën van et Nedersaksisch Instituut in Grunningen - vun dat et peil van de vraogen en et deur de kandidaoten inleverde warkstok over de historie al beheurlik hoge was. Tegere mit de cursisten van Stellingwarfs I en de cursusleiding zal d'r naopraot wodden, d'r zal een verslag schreven wodden en d'r zal veuruut keken wodden naor ankem cursusjaor, want et begint d'r now al op te lieken dat d'r op cursus Stellingwarfs I in 't ni'je jaor aorig wat meensken of kommen willen.
Om nog een indrok van de aktiviteiten in cursus Stellingwarfs II te geven: d'r wodde ommedaenken geven an de schriefwieze (dictee) (ok et hoe en waoromme d'r van), et starke en onriegelmaotige warkwoord in et Stellingwarfs, woordoddering, klaankleer, et projekt Stellingwarfs Woordeboek dat in praktisch alle dörpen

van de Stellingwarven dri'jt, opbouw van gedichten en verhaelen (waoronder experimentele verhaelen in et Stellingwarfs), et hoe, wat en waor bi'j et onderzuuk van historische bronnen, et kritisch lezen van geschiedenisboeken, sociolinguïstiek (Trudgill's staorig an bekend woddende Accent, dialect and the school wodde in eigen vertaeling deurwarkt), en Stellingwarver volkskunde. Veur et examen schreven de cursisten een warkstok in et Stellingwarfs. Et warkstok hadde een historisch tintien. Naovraog bi'j meensken uut de buurt leverde gegevens op, mar de meerste cursisten hebben ok hiel wat an studie van boeken en ere schriftelike bronnen daon. Om een peer onderwarpen te numen: De Kontermaansbrogge, Kleine dörpen doe en now, De schoele van Buil, Et Hallehuus (Saksische boerderi'je) in Stellingwarf, en zo meer. We bin van doel om (in overleg mit de schrievers vanzels) de warkstokken in De Ovend op te nemen. Vaeks allienig al om de biezundere historische gegevens bin ze van weerde.
De volgende personen haelden et diplome: vrouwluden: A. Bloemhoff-Seinstra (Ni'jberkoop), Z. Kuiters-Keizer (Berkoop), H. de Boer-Akkerman (Else), S. Bloemhoff (Grunningen), en de manluden: G. Lantinga (Wolvege), R. Menger (Buil) en J. Veenstra (Ni'jhooltpae).

Henk Bloemhoff.

Hujzaod

Dat was me wat veurig jaor. Mien vader onverwaachs naor 't ziekenhuus. Ofgrieselik piene in de boek. Gelokkig had ik gien dienst, omda'k wisseld hadde mit een zuster. Et is niet zo aorig jow eigen vader op nemen te moeten veur een opperaosie, mar ja, 't is et vak. Mien vader wodde dus oppereerd an zien daarm. Midden in de naacht. De volgende morgen vertelde mien breur et an mi'j. Ik wodde even kel. Een daarmopperaosie en de bliendedaarm d'r uut. De middag d'r nao gong mien moeder veur 't eerst op bezuuk, mit mien

tante. Nao et bezuuk zollen ze bi'j mi'j langes kommen. Dat duurde een kertier, twintig menuten, een half ure..... Ik wodde de hieltied banger. Zollen ze blieven moeten? Een veertig menuten laeter kwammen ze. Oorzaeke: een lekke baand van de auto.

Alles leup goed of en mien vader knapte aorig op. Thuus stonnen d'r liekewel nog zoe'n twintig koenen, wat pinken en kalver. Mien vader zol et wark wel niet weer doen kunnen. Toch was oons doel, de koenen te holen, tot dat mien vader weer thuus kommen was. Et lokte mit een protte hulp van Buurman Willem. Netuurlik greep mien vader dat slimme an. Niet meer melken, niet meer voeren, gien kuil meer haelen. Hi'j had et d'r niet makkelik mit, veural in et ziekenhuus. 't Is ok de grootste overgaank die een boer overkommen kan. Van een waarme roezige stal naor een schone koolde stilte. Van om vuuf ure d'r of naor uutslaopen.

De gedaachten an de boerkeri'je zakten toch nog vlogge of. Mien vader wodde rustiger en kon beter wennen an zien toekomst. De koenen wodden verkocht en de pinken. De kalver bleven wat langer. D'r kwammen kiepen om huus te lopen. Mien vader kocht een ni'j peerd. In verbaand mit de eerste opperaosie mos hi'j veurige zoemer nog es hulpen wodden. Now ok an de galblaoze. Dit leup ok allegeer goed of. Jan Houtman wodde weer hielemaole de oolde. Hielemaole aenlik niet, want as ik zee: "Kun jim de bossen niet es wat anharken," dan was et antwoord: "Gien nocht an!" Hi'j was al wend an et niks doen (Ik hope mar dat hi'j mi'j disse zin in daank ofnemt). Hi'j kreeg zels meer belangstelling veur mien wark en et Stellingwarfs in et algemien. Hi'j fietst overal henne en is haost nooit thuus. Van verveling niks meer te marken.

Een weke of wat leden mos de buurman, nee, niet die van doe, naor et ziekenhuus. Hi'j hadde wel hulpe thuus, mar kiek, wat gebeurde d'r. Mien vader wodde weer boer. De aktie kwam d'r weer in. Hi'j haelde kuil van de bult en brocht et naor de stal. Hi'j gaf weer koeke an de koenen en veegde de voerbakken weer

an. En nocht dat ie d'r weer an had. Verleerd? Welnee, een echte boer verleerd nooit wat. Ok zien gevuul veur de boerkeri'je niet. Een echte boer blift Boer. En mien moeder, de boerinne? Ik heurde heur gister alweer roepen: "Jan, wat hej' weer een hujzaod in de sokken!" (en dan in 't Fries). Want die .....

Harm Houtman

De IJsselakademie

Op 20 november 1975 wodde een studiekemmissie installeerd om nao te gaon of d'r ok meugelikheden weren veur de oprichting van een IJsselakademie. Et lag veur de haand dat de Fryske Akademy et veurbeeld wodden zol, want de man die et idee op 'e bodden brocht was zels curator van de Fryske Akademy west. Drs. Syberen van Tuinen is van 1 december 1970 of borgemeister van Kampen west, en daorveur van Dokkum. Een weke of wat leden gong hi'j mit pensioen. Op 1 feberwaori 1977 wodde et rappot van de studiekemmissie anbeuden an B. en W. van Kampen. De kemmissie het et doel van de IJsselakademie as volgt omschreven: "Et instellen en in staand holen van een warkgemienschop die him toelegt op et beoefenen van de wetenschop die mit de regio IJssel-Vechtdelta, de bevolking, de netuur en de kultuur d'r van, in alle uteringen en in de roemste zin te maeken het". De kemmissie vint dat d'r now nog een protte materiaol beriekber is en daorom moet d'r now wat an daon wodden: bi'jglieks an dialekte-onderzuuk, klederdrachten, oolde ambachten, mar ok an studie van flora en fauna. De IJsselakademie zal wat kleiner opzet wodden as de Fryske Akademy en de akademie zal ok gien onderwiesinstelling wodden. Naost et wetenschoppelik en administratieve personeel kent de IJsselakademie warkverbanen en studiekemmissies. Et rappot gaot veerder over de rechtsvorm, et personiel en et bureau en de financiën.

In oktober 1977 kwam et eerste nummer uut van de huus-kraante van de IJsselakademie. Et blad is veur de donateurs en verschient vier keer in et jaor. Et eerste nummer geft infermaosie over de ni'je IJsselakademie en perbeert donateurs veur de Stichting en leden veur de warkverbanen te kriegen. In jannewaori 1978 verschient et eerste boek Bijdragen uit het land van IJssel en Vecht - 1e Bundel IJsselakademie, Zwolle (144 blz., pries: ƒ 24,-- en veur donateurs ƒ 12,50 plus porto). Et is een bundel wodden mit 11 artikels over tal van onderwarpen deur verschillende schrievers. Om een peer te numen: Kiekendieven in de Weerribben, De Gieterse boerderij, Over schelpen en schelpkalk, Het ontstaan van de bodem van de IJssel Vecht "Delta", en De verplaatsingen van Staphorst en Rouveen. Een prima boek in mien ogen mit een protte prachtige zwat-wit foto's, dudelike tekeningen, goeie literatuurverwiezings en een kleurde Bodemkaart van de IJssel Vecht "Delta" e.o.

In feberwaori 1978 kwam et twiede nummer van de huus-kraante van de IJsselakademie, mit daorin twie artikels van H. Bloemhoff te weten Drie-jarenplan voor streektaalonderzoek en Veel vrijwilligers nodig voor het onderzoek van streektalen. Bloemhoff is sund 1 jannewaori in dienst van de IJsselakademie as wetenschoppelik onderzuker van de streektaelen van Noord-West-Overiessel en een stokkien van Gelderlaand. Bi'j de opzet van zien onderzuuk wodt uutgaon van vri'jwillige mitwarkers, krek as bi'j oons de woordeboekgroepen. Bloemhoff krigt in eerste instaansie drie jaor de tied om et project op te zetten en uut te warken. De opzet zicht d'r zo uut: een algemien project, kernonderzuken in Staphorst, Giethoorn, Urk, Kampen en miniprojecten. Bi'j et algemiene project wodt d'r van uutgaon dat d'r tussen de 30 en 50 groepen kommen, die et materiaol leveren moeten. In Staphorst en Giethoorn wodt appat onderzuuk verricht naor veldnaemen, zegswiezen, volkskunde en vaktaelen. In

Urk wodt steun geven an een groep Urkers, die doende binnen mit et beschrieven van heur tael. En in Kampen wodt een vergelieking maekt mit et materiaol van J. Gunnink, dat in 1908 in die zien proefschrift verscheen. Naost et onderzuukswark zal Bloemhoff meensken anvieteren boeken te publiceren over bi'jglieks veldnaemen en volksverhaelen, en om bloemlezings te maeken of eer wark van streektaelschrievers uut te geven. Behalven Bloemhoff warken d'r op de IJsselakademie nog drie personen: Drs. G.E.B. Bosch-May, directrice van de IJsselakademie; Vrouw H.J.G. Reisinger-Vosman, sikteresse, en Juffer J. Schinkel, die administratief wark dot. Vri'jdag 26 meie is de eerste jaorvergeerdering van de IJsselakademie en daor hoolt Perf. Dr. H. Entjes een inleiding over Dialectenonderzoek en IJsselakademie. Veur de volledighied geef ik nog even et adres van de IJsselakademie: Molenstraat, 28a, 8261 JW Kampen, till. (05202) 15235.

Pieter Jonker.

Nog even de literatuur bi'j mekeer:

IJsselakademie - Rapport van de studiecommissie IJsselakademie, Kampen, 1977.

IJsselakademie - Huisorgaan van de Stichting IJsselakademie, 1e jg (1977) nr. 1, en, zelde jaorgaank (1978) nr. 2.

IJssel Akademy kan voorzichtig met werk beginnen - Fryske Akademy fungeert als voorbeeld. Liwwadder Kraante 17.2.77.

Bijdragen uit het land van IJssel en Vecht - 1e Bundel IJsselakademie, Zwolle, 1978.

Frieswijk zien kiek op de oolde beweging

Frieswijk, J., Socialisme in Friesland. 1880-1900. Amsterdam, 1977. (uutgeven deur Van Gennep; 270 blz.)

In de riegel De Nederlandse Arbeidersbeweging (Van Gennep) is dan op 't lange laeste de eerste geschiedenis van et vroege socialisme ("de oolde beweging") in Frieslaand, daor de dislange onderzochte zaeken in bi'j mekeer zet binnen, verschenen. Et boek is schreven deur Johan Frieswijk, een man die hiel riegelmaotig over de geschiedenis van de Nederlaanse arbeidersbeweging schrift, en die ok de saemenstelder was van de Vara-serie Voorwaarts en niet vergeten. Dat pergramme, et tegere mit Frans Becker schreven Bedrijven in eigen beheer, Nijmegen, 1976 (over klonies en "productieve associaties" in Nederlaand, 1901-1958) en ok et hier bespreuken wark laoten zien dat Frieswijk hiel goed in staot is en zet belangrieke zaeken uut niet eerder publiceerd materiaol, én uut verschillende publikaosies, an ien stok bi'j mekeer. Dat het wel wat naodielen veur de bespreker van et boek, want zokke saemenvattende historische overzichten, die toch al muuilik te bespreken binnen, nemen, ok as ze hiel secuur en mit verstaand en overleg maekt binnen, gauw "fouten" over uut vroeger wark dat vanzels niet bespreuken wodt.

Zoks gaot ok veur Frieswijk zien boek op. In de inleiding (blz. 9-10) zet Frieswijk inkelde kritische opmarkings bi'j et beeld zoas dat onder eren deur Vliegen geven is van de oolde beweging. Vliegen, die zels aktief was in de SDB, schreef zien Dageraad der Volksbevrijding as SDAP-er, dus in laetere jaoren, en dat hoolt in, daj' veural de man zien idenen tegen de oolde beweging weeromme vienen. Wat Frieswijk now veur ogen het - in tegenstelling mit wat Vliegen dee - is de oolde beweging in zien tied zetten. Daormit wodt de oolde

beweging feitelik lieke goed naor beneden haeld. De oolde beweging wodt zien as een tiedrekte die de socialistische beweging deurmaeken mos, eer dat d'r spraoke wezen kon van een stried tussen perti'j en vakbeweging op grond van et "wetenschoppelike socialisme" (blz. 10, vgl. ok blz. 227). Wat ik hier perbeer te zeggen is dat de oolde beweging, mit zien totale "ideologie" en "strategie" deur Frieswijk lieke goed beschreven wodt as "uut de tied" as dat Vliegen dat in zien wark dot, al zicht Frieswijk de oolde beweging wel as een tiedrekte in et socialisme, daor die beweging niet zonder kund het. Dat neffens mi'j komt et daordeur dat de uutloper van die oolde beweging, die benaemens in Zuud-Oost-Frieslaand tot op vandaege-de-dag nog bestaot, ik daenk hierbi'j an de bi'jienkomsten van vri'je socialisten in Appelsche, in et verhael van Frieswijk niet veurkomt. Mar daormit kuj' Frieswijk d'r wel van verdaenken dat hi'j dat overbliefsel totaal onbelangriek vint. Now kom ik trouwens op et punt dat iene die sociale geschiedenis schrift in de vorm van een geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging, vaeke zonder dat dudelik op 'e bodden te brengen, een plak köst binnen de linkse beweging van oonze tied. Et schrieven van de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging het dan ok altied verbaand mit vandaege-de-dag in die zin dat de discussies die doe holen wodden ok now nog, al is dat dan vaeke wat onder de taofel en op ere wieze, deurgaon. Veural nao de zestiger jaoren, doe de Nederlaanse parlementaire democratie beheurlik gedipt neumen wodde, en daor aenlik nog nooit een goed bescheid op geven het.

Een historicus heurt him niet allienig doende te holen mit et uutpluzen en begriepen van feiten, mar hi'j moet ok bewust rekening holen mit de vraogen waorom as die feiten d'r in pattie ere gevallen al binnen, en in ere gevallen niet, of eers. Dus moet hi'j niet allienig een verklaoring geven veur de anwezighied van een bepaolde "ideologie" bi'j de bewoonders

van een bepaolde streek, mar moet hi'j ok verklaoren, waorom zoks d'r op ere plakken niet is. Frieswijk blift daorom onder de maot bi'j zien verklaoring van et feit dat et socialisme mar kwaolik de bienen onder 't gat kreeg buten de noordwestelike bouwstreken en de zuudoostelike veenstreken van Frieslaand. De SDB hadde naor verholing hiel weinig ofdielings in "de greidhoek", en die peer ofdielings, die trouwens iens niet zo lange bestonnen, weren bi'j de eersten die overleupen naor de SDAP (bi'jglieks de ofdielings Warga en Wirdum). De SDAP kreeg in de greidestreken wel een protte anhang, veural nao 1900 onder de arbeiders van de botterfebrieken. Mar waorom hadde de SDB zoe'n betien meensken buten et noordwesten en et zuudoosten? Zol 't niet wezen deurdat de veehoolders minder last van de crisis hadden?

Waj' Frieswijk niet kwaolik nemen kunnen is dat hi'j de oprichtinge van de SDAP en de Friese rolle bi'j die oprichtinge ok niet meer as krek even anstipt. De SDAP vaalt ja buten de oolde beweging zels, en Frieswijk geft toch al ommeraek ommedaenken an de discussies tussen parlementairen en revolutionairen in de oolde beweging. Misschien wel haost te veule ommedaenken! Mar ja, onienighied die ni'je ontwikkelings brocht zal altied meer ommedaenken kriegen van historici en lezers van vandaege-de-dag, as dat "structurele" zaeken dat kriegen.

Zo ok mit dit boek. Al lange veurdat d'r spraoke was van een breuk tussen Friese volksperti'j en SDB, en van et ontstaon van een ni'je socialistische perti'j naost de SDB, koj' die breuk an zien kommen. Wiels in de rest van oons laand de sociale kiesrechtbeweging (Bond voor Algemeen Kies en Stemrecht) al een poos van minder belang en ondergeschikt was an de SDB mossen de socialisten in Frieslaand in de tachtiger jaoren nog veurnaemelik binnen die kiesrechtbeweging warken. Eupenlike socialistische "agitatie" en "propaganda" zol reakties geven en niet de meensken berieken diej' berieken mossen; temeensen, daor weren ze bange veur.

Et mit mekeer ommeraek broekzetten om algemien kiesrecht te kriegen brocht socialisten en niet-socialisten bi'j mekeer. Binnen de Bond voor Algemeen Kies- en Stemrecht die veul groter was as de SDB allienig, kon de "socialistische agitatie" rustig zien gaank gaon. Binnen de kiesrechtbeweging wodde et Friese socialisme groot. Ok wat dat anbelangt mekeert d'r wel wat an et boek van Frieswijk: de gruui van de Bond voor AK en S en die van de SDB bin niet tegenover mekaander zet, ze wo'n allienig mar anduded mit inkelde woorden over de kwaliteit. Allienig van de gruui van de SDB wo'n ciefers geven, veur zoveer as die trouwens bekend binnen (in de inleiding en mit hulpe van een bi'jlaoge).

Doe in de vorm van een Friese Volksperti'j alle "progressieve krachten" (ofdielings van Ak en S, SDB en liberale warkludenverienings) een soort van losvaaste bond wodden weren, was de leiding van de SDB in et westen van oons laand d'r al niet zo bliede mit (blz. 50). Veurlopig bleek liekewel ok de SDB et kiesrecht as de eerste stap naor de revolusie zien, een revolusie die dan laeter wel gauw kommen zol. Pas as Domela Nieuwenhuis niet meer in de Kaemer stemd wodt, en dreks daornao een gehakketak en geruzie zonder aende losbrekt tussen de leiding van de SDB en de Friese socialisten, wodt et hiel aanders allemaol. Nao een besluut van een SDB-congres trekken alle Friese SDB-ofdielings heur weeromme uut de Volksperti'j. Mit al die verschillende opvattings verwaeteren de principes! De leiders van de Volksperti'j, en daor bin een stokmennig socialisten bi'j die d'r via de ofdielings van de Bond voor AK en S nog binnen, kommen nog niet tot et besluut een sociaal-democratisch pergramme an te nemen. De ruzies wo'n trouwens deur de minne crisisjaoren 1891 t/m 1897 een poze stopzet. Mit mekeer helpen ze de vaeke bi'j mekeer kommende proletariërs die et in et aldereerste plak om eten gaot, en daor de Staot niks eers veur bedaenkt as waopens en klassejustisie. Alderdeegst Troelstra zicht et now: "De staat verdrukt, de wet is logen." Ok veur him geft in disse jaoren de parlementaire weg gien hope. Mar et

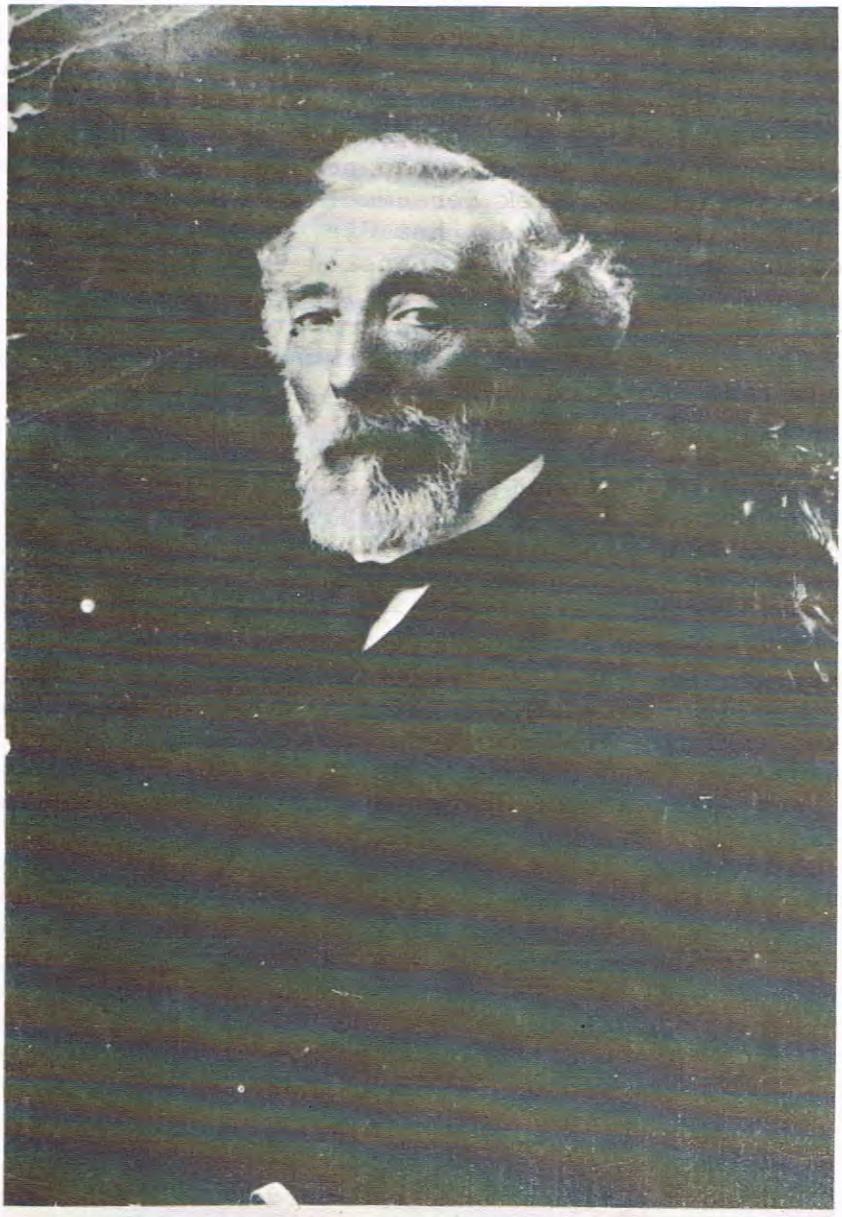

Johannes van der Wijk (1848-1913).

(overneumen uut Tijdschrift voor sociale geschiedenis, nr. 7.)

economische (en juridische) klimaat is nog niet verbeterd, in elk geval niet nog minder wodden, of et is opni'j striederi'je. De oprichtinge van de SDAP is een feit. Daor is niet mit zegd, dat die ni'je socialistische perti'j veurlopig een protte steun in Frieslaand kriegen zol. Krek eersomme! Et vaalt op hoe groot de rolle wel niet west het die de schoelemeesters speulden bi'j et onder de meensken brengen van et socialisme in Frieslaand, veural in de veenstreken. Neem zoe'n iene as meester Nawijn in Beets, die de kiender op Keuninginnedag gewoon naor schoele gaon leut (de vrouw van de doomnie van Beets wodde daor raozend omme!), iene as meester Koopmans in Scharpenzeel, degene die et initiatief nam om de bekende enquête naor wantoestanen in de venen te holen, en veural niet te vergeten Johannes van der Wijk uut Ooldelaemer: ze hebben stok veur stok een protte daon om et socialisme veur de veenarbeiders toegaankelik te maeken. Et is wel wat jammer dat de rolle van Van der Wijk bi'j de oprichtinge van De klok, et blad van de Friese Volksperti'j en de SDB (die perti'jen wodden in de veenstreken veur iene en dezelde anzien) in de Gerdiek en omkrieten, niet hielemaole uut de varve komt (blz. 73). Van der Wijk was oprichter en in 't begin redacteur, en niet allienig mit-redacteur naost Geert van der Zwaag.

Ok veerder in et boek kommen wel kleine fouties veur. Die bin liekewel niet de muuite weerd en nuum ze hiere. Want buten die dingen en buten de hierboven nuumde bezwaoren omme kuj' rustig zeggen dat Frieswijk zien boek van grote weerde is: een saemenvattende beschrieving van die bezundere, die "eigen" vorm van socialisme in grote patten van Frieslaand in de veurige ieuw. An te raoden om te lezen dus!

Harry Perton.

(bovenstaond artikel verscheen eerder - en wat uutgebreider - in Groniek, Onafhankelijk Gronings historisch tijdschrift, (1978) 11e jg., no. 56, blz. 19-23; wie mit de schriever corresponderen wil, bi'jglieks in verbaand mit gegevens over Van der Wijk, hier is zien adres: Van Sijsenstraat 8, 9724 NN Grunningen; Red.)

de ovend

een uutgifte van de Stellingwarver Schrieversronte,
Postbusse 138, 8430 AC Oosterwolde
till. 05160-4533

Adm.: Johan Veenstra, Binnenweg 3, Nijeholtpade

Red.: Henk Bloemhoff, Bovenweg 15a, Nijeberkoop

„De Ovend" komt ien keer in de twie maonden over de heerd
bi'j de leden van de Stellingwarver Schrieversronte
Lidm./ab. (tegere) kost f12,50 in 't jaor

Baankno. 29.98.07.711
Girono. 831523 van de Coöp. Voorschotbank Oldeberkoop
t.g.v. Stellingwarver Schrieversronte no. 711